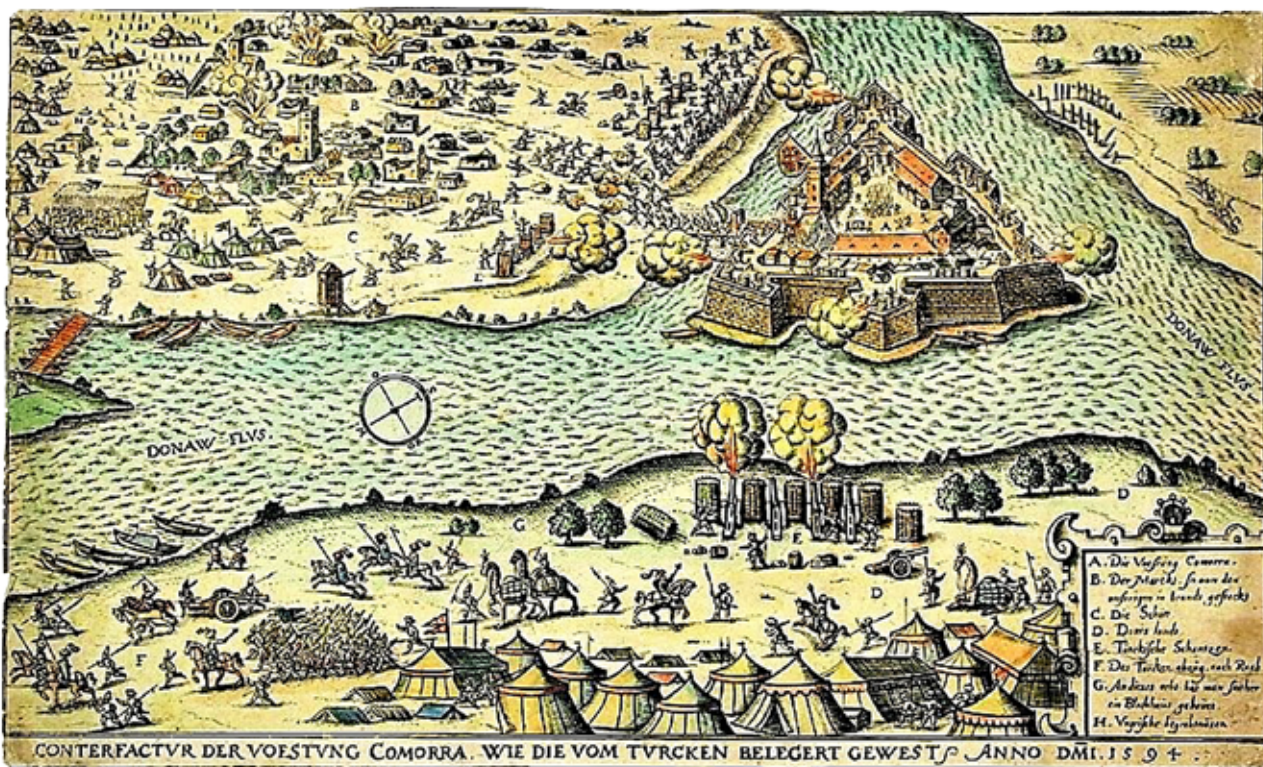

SCÉNY Z PROTIOSMANSKÝCH BOJOV

NÁSTENNÝ KALENDÁR
VOJENSKÉHO HISTORICKÉHO ÚSTAVU

2022

JANUÁR 2022

Zobrazenie mesta a pevnosti Belehrad, ktoré obsadili Turci roku 1521

1521 BELEHRAD

Legenda:

- A – mesto, B – dolný zámok,
- C – horný zámok,
- D – Mlynská veža,
- E – predmestie,
- F – turecký tábor,
- G – odchod kresťanov z mesta,
- H – rieka Dunaj,
- I – rieka Sáva.

V polovici mája 1521 sa osmanské vojsko, ktorému osobne velil sultán Sulejman II., pohlo z Istanbulu proti Uhorsku. Pri Niši sa rozdelilo do dvoch prúdov: rumélsky (balkánsky) paša Ahmed sa s vojskom pohol na Šabac a veľkovezír Mehmed Piri na čele anatólskych (maloázijských) zborov smeroval na Belehrad, kam ho nasledoval aj sultán. Vezír Ahmed paša na čele rumélskeho vojska po krátkom, no tvrdom boji 7. júla dobyl Šabac, ktorého posádka vedená vicebáňmi Šimonom z Logodu a Andrejom Tormom padla takmer do posledného muža. Medzitým pohraničné osmanské oddiely bega Chusreva obklúčili Belehrad, ktorého posádku tvorilo 700 mužov na čele s vicebáňmi Ladislavom Morem a Blažejom Oláhom. Po príchode osmanských posíl, keď 1. augusta počet obliehajúcich vzrástol údajne na takmer 170-tisíc, sa útoky na Belehrad zintenzívnili. Po týždni každodenných bojov sa Osmania zmocnili mesta i Vodného hradu a obrancovia sa stiahli do citadely. Vicebáň More po niekoľkých útokoch zbabelo dezertoval. Keď sa osmanským mínerom podarilo vyhodit do povetria hradnú vežu Nebojsa, pri čom zahynula väčšina posádky, vicebáň Oláh 28. augusta kapituloval za záruku slobodného odchodu. Nasledujúci deň Belehrad opustilo 70 preživších obrancov. Dobytie Belehradu malo výrazný podiel na ďalších úspechoch Osmanov.

3
Daniela
Pondelok

4
Drahošlav
Utorok

5
Andrea
Streda

6
Antónia
Traja králi
Štvrtok

7
Bohuslava
Piatok

1
Nový rok
Vznik SR
Sobota

8
Severín

2
Alexandra,
Karína
Nedela

9
Alexej,
Alex

10
Dáša

11
Malvína

12
Ernest

13
Rastislav

14
Radovan

15
Dobroslav

16
Kristína

17
Nataša

18
Bohdana

19
Drahomíra,
Mário, Sára

20
Dalibor,
Sebastián

21
Vincent

22
Zora

23
Miloš

24
Tímotej

25
Gejza

26
Tamara

27
Bohuš

28
Alfonz

29
Gašpar

30
Ema

31
Emil

FEBRUÁR 2022

Zobrazenie, ako Turci roku 1529 obľahli hlavné mesto Viedeň v Rakúsku

1529 VIEDEŇ

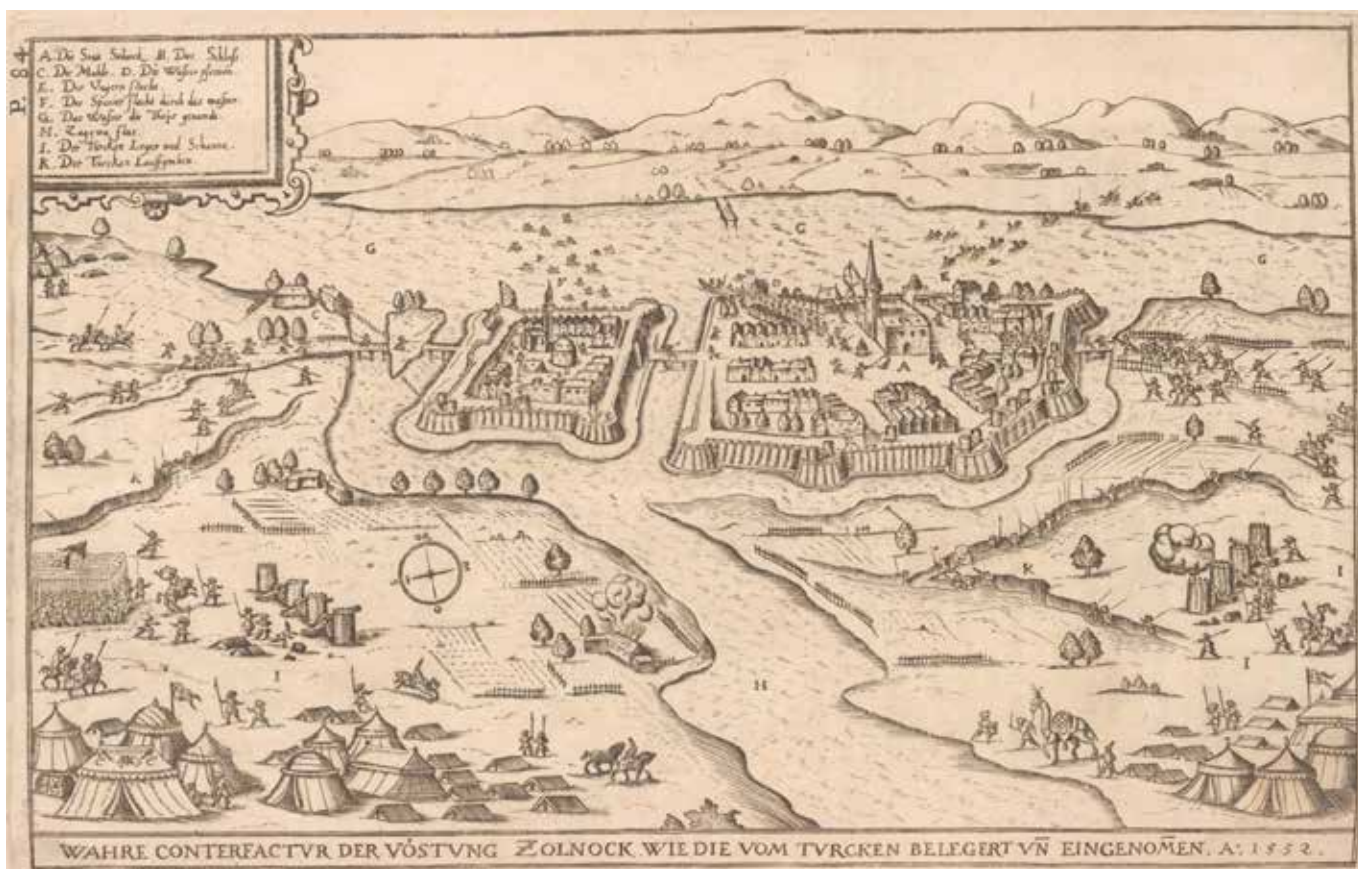
Legenda:

A – (Kostol) k Škótom, B – minoriti, C – (Kostol) svätého Pankráca, D – Kostol našej Panej, E – (Kostol) k Bielym bratom, F – cisársky hrad, G – Svätoštefanský kostol (dóm), H – (Kostol) svätej Doroty, I – (Kostol) svätého Augustína, K – Nebeská brána, L – (Kostol) svätého Hieronyma, M – (Kostol) svätého Jána, N – (Kostol) svätej Kláry, O – rieka Dunaj, P – predmestie, Q – vrch Kahlenberg, R – rameno Dunaja, S – šiator tureckého cisára.

Od 25. do 27. septembra 1529 postupne dorazili k Viedni hlavné osmanské sily v počte vyše 100 000 mužov, náklad nieslo okolo 20 000 tiav a takmer 800 lodí. Osmania obkľúčili hradbami obkolesenú Viedeň. Sultán Sulejman II. si rozložil hlavný stan v Simmeringu, odkiaľ riadil bojové akcie. Viedenskú posádku, ktorej velil 70-ročný gróf Mikuláš zo Salmu, tvorilo približne 16 000 pešiakov, 1 400 ťažkých a 1 200 ľahkých jazdcov. Do obrany sa zapojilo aj 1 500 príslušníkov viedenskej domobrany z radov ozbrojených obyvateľov a študentov. Osmanská delostreľba nespôsobilá Viedenčanom významnejšie škody. Osmania preto podkopávali na viacerých miestach mestské hradby, ktoré ničili za pomoci podzemných náloží. Cez rozborené opevnenia podnikali jeden útok za druhým, no obrancovia im statočne odolávali. Vzhľadom na nezlomný odpor obrancov Viedne, čoraz drsnejšie počasie a nedostatok jedla, sultán sa rozhodol podniknúť 14. októbra generálny útok. V neľútostnom boji trvajúcom od rána do popoludnia sa vďaka hrdinskému odhodlaniu a nasadeniu obrancov osmanský útok vyčerpal. Sultán pochopil márnosť ďalšieho boja a nariadil zdemovaným jednotkám, aby sa stiahli. Nasledujúci deň prikázal, aby sa celé vojsko vydalo na spiatočnú cestu. Zároveň vydal rozkaz pobiť mnohých zajatcov, ako aj asi 2 000 detí, starcov a chorých, ktorí by boli ustupujúcej armáde na príťaž.

	1 Utorok Tatiana	2 Streda Erika, Erik	3 Štvrtok Blázej	4 Piatok Veronika	5 Sobota Agáta	6 Nedela Dorota
7 Pondelok Vanda	8 Zoja	9 Zdenko	10 Gabriela	11 Dezider	12 Perla	13 Arpád
14 Valentín	15 Pravoslav	16 Ida, Liana	17 Miloslava	18 Jaromír	19 Vlasta	20 Livia
21 Eleonóra	22 Etela	23 Roman, Romana	24 Matej	25 Frederik, Frederika	26 Viktor	27 Alexander
28 Zlatica						

Zobrazenie pevnosti Solnok, keď ju obklúčili a dobyli Turci v roku 1552

1552 SOLNOK

Legenda:

- A – mesto Solnok, B – zámok,
- C – mlyn, D – vodná brána,
- E – Uhri na úteku, F – útek Španielov cez vodný tok,
- G – rieka zvaná Tisa,
- H – rieka Zagyva,
- I – tábor a šiance Turkov,
- K – turecké zákopy.

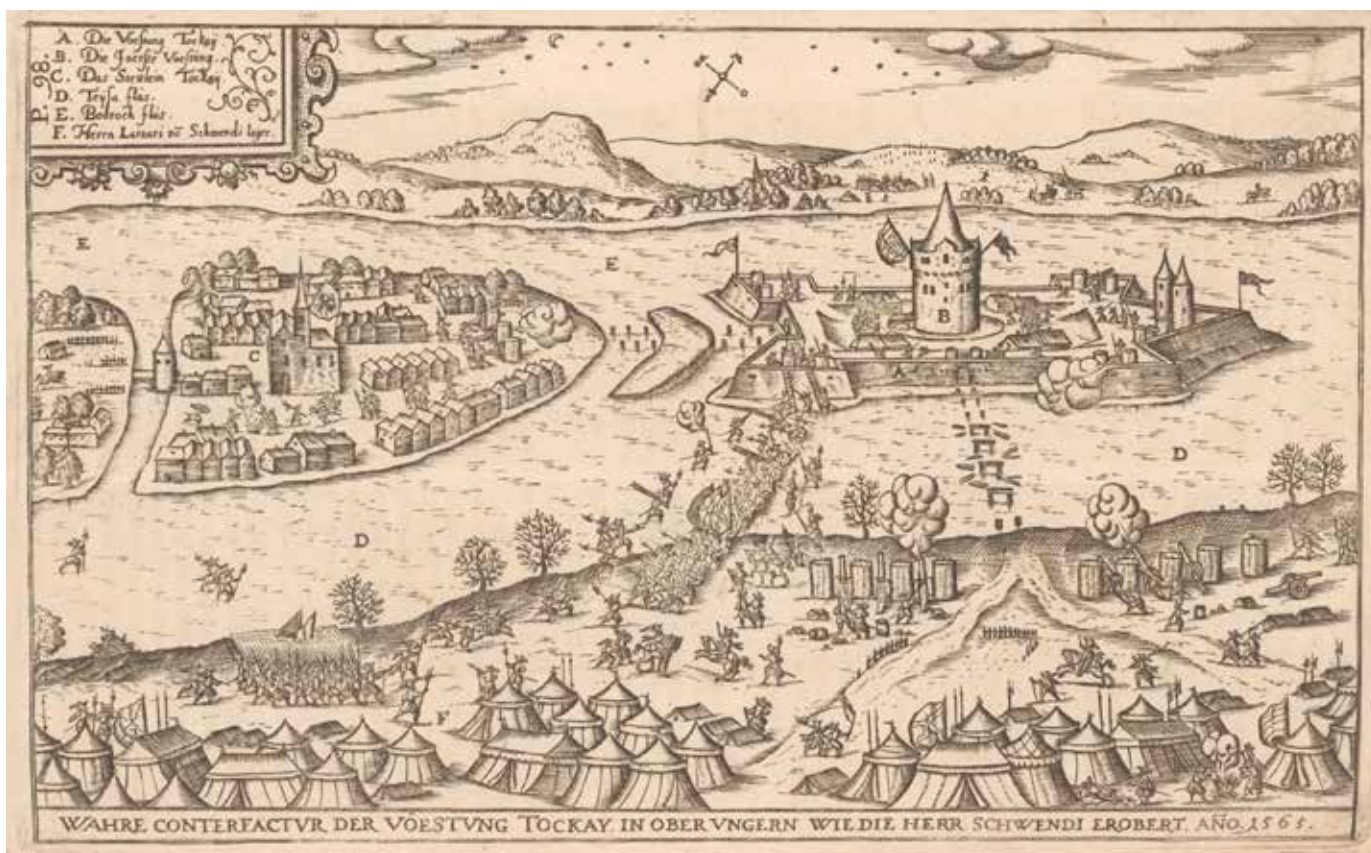
Zo strategického hľadiska mal Solnok (Szolnok) dôležité postavenie už v stredoveku. Aj v období osmanskej expanzie plnil dôležitú úlohu z hľadiska riečnej dopravy, kontroly obchodu so soľou a drevom; bol dôležitým strategickým bodom vojenskej cestnej siete medzi Sedmohradskom a centrom krajiny i v prístupe do severných oblastí Uhorska.

Velenie cisárskej armády na základe správ vyzvedáčov vedelo, že cieľom Osmanov v roku 1552 bude jednak Solnok a jednak Jäger (Eger). Veliteľ solnockskej pevnosti Vavrínek Nyáry mal k dispozícii okolo 1 400 španielskych, nemeckých a českých žoldnierov a menší počet uhorských vojakov. V pevnosti sa nachádzalo 24 diel, tritisíc pušiek, 800 centárov (44 800 kg) pušného prachu a dostatok proviantu. Dňa 2. septembra 1552 osmanské vojsko v sile 40-tisíc mužov, ktorým velil budínsky beglerbeg Ahmed Ali paša, obklúčilo pevnosť. Príslušníci posádky hradu, najmä skúsení žoldnieri si uvedomovali, že proti obrovskej presile nemajú šancu na úspech, a tak sa rozhodli utiecť. Ako prví dezertovali uhorskí čajkári (nasadisti), 3. septembra v noci ich nasledovali španielski jazdci a uhorskí husári, ktorí sa prebrodili cez Tisu. Ku cti čajkárov slúži, že nadržanom sa vrátili a na druhý breh prepravili aj mnohých pešiakov. V noci 4. decembra z pevnosti utiekli aj ostatní žoldnieri, pričom na ráno nechali hradnú bránu otvorenú. Veliteľa pevnosti Nyáryho a 50 najvernejších hajdúchov Osmania vzali do zajatia.

	1 Utorok Albín	2 Streda Anežka	3 Štvrtok Bohumil, Bohumila	4 Piatok Kazimír	5 Sobota Fridrich	6 Nedela Radoslav, Radoslava
7 Pondelok Tomáš	8 Alan, Alana	9 Františka	10 Bruno, Branislav	11 Angela, Angelika	12 Gregor	13 Vlastimil
14 Matilda	15 Svetlana	16 Boleslav	17 Lubica	18 Eduard	19 Jozef	20 Vítazoslav
21 Blahoslav	22 Beňadik	23 Adrián	24 Gabriel	25 Marián	26 Emanuel	27 Alena
28 Soňa	29 Miroslav	30 Vieroslava	31 Benjamín			

APRÍL 2022

Pravdivé zobrazenie pevnosti Tokaj v Hornom Uhorsku, keď ju dobyl pán Schwendi roku 1565

1565 TOKAJ

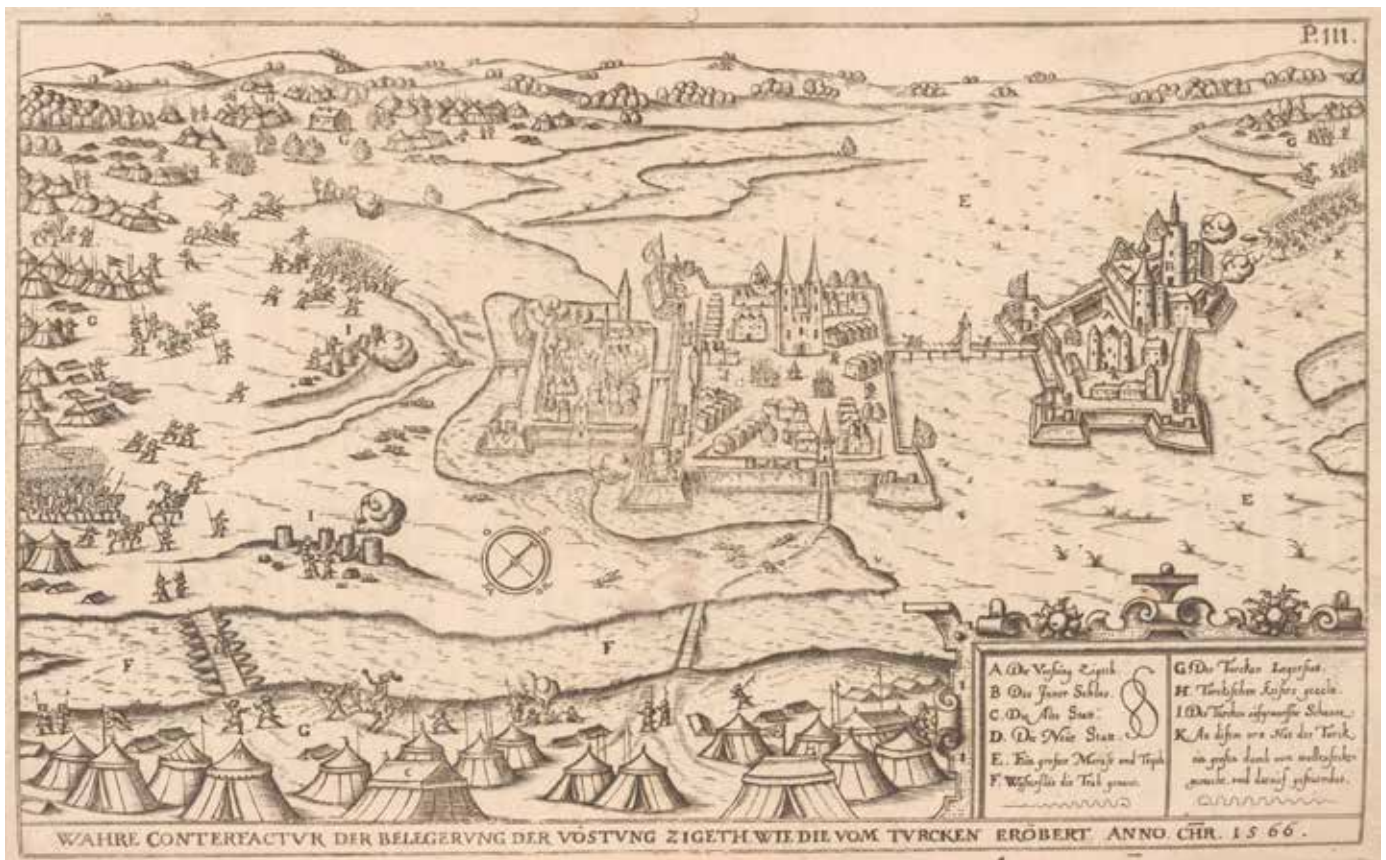
Legenda:

- A – pevnosť Tokaj,
- B – vnútorná pevnosť,
- C – mestečko Tokaj,
- D – rieka Tisa, E – rieka Bodrog,
- F – tábor pána Lazara von Schwendi

Od čias kráľa Mateja Korvína patril Tokaj, ležiaci na sútoku Tisy a Bodrogu, medzi rodové majetky Zápoľskovcov. Ján Žigmund Zápoľský, syn nebohého kráľa Jána I., bol osmanským spojencom a len z vôle sultána užíval titul zvolený uhorský kráľ. Pre neho i Osmanov mal hrad veľký strategický význam, lebo blokoval prístup do Sedmohradska a už v predchádzajúcich bojoch ho dvakrát dobylo vojsko Ferdinanda I. a dva razy aj stratilo. Roku 1564 na trón zasadol Maximilián II., ktorý za hornouhorského hlavného kapitána vymenoval Lazara Schwendiho a poveril ho okrem iného aj dobytím Tokaja. Hrad bol dobre opevnený a zabezpečený 2-tisícovou posádkou, ktorej velil kapitán František Némethy. Posádku výrazne posilnilo aj tisíc jazdcov a 600 pešiakov, ktoré do Tokaja poslal Ján Žigmund. Schwendi si uvedomoval, že hrad ľahko nedobýje a preto zhromažďoval zoldnierske jednotky i uhorské oddiely, ktorým velili skúsení domáci velitelia Gabriel Perényi, Melchior Balaša či Ondrej Bátor. Stiahol aj mnohých vojakov z pohraničných posádok a z Viedne mu poslali zopár kanónov. Schwendiho zbor začiatkom februára 1565 vytiahol z Košíc, na tretí deň pochodu došiel pod múry Tokaja a začal ho dobývať. Z dvoch vybudovaných palebných pozícií kanóny ničili hradby a palba sa sústreďovala aj na vežu, kde bola hlavná zbrojnica. Po desiatich dňoch obliehania, keď kapitán Némethy utrpel smrteľné zranenie, vojaci posádky kapitulovali. Schwendi im umožnil slobodný odchod bez batožín a iba s jednou pobočnou zbraňou.

				1 Piatok Hugo	2 Sobota Zita	3 Nedela Richard
4 Pondelok Izidor	5 Utorok Miroslava	6 Streda Irena	7 Štvrtok Zoltán	8 Albert	9 Milena	10 Igor
11 Július	12 Estera	13 Aleš	14 Justina	15 Fedor Veľký piatok	16 Dana, Danica	17 Rudolf, Rudolfa Veľkonočná nedela
18 Valér Veľkonočný pondelok	19 Jela	20 Marcel	21 Ervín	22 Slavomír	23 Vojtech	24 Juraj
25 Marek	26 Jaroslava	27 Jaroslav	28 Jarmila	29 Lea	30 Anastázia	

Pravdivé zobrazenie obľahnutia pevnosti Sihoť, keď ju dobyli Turci roku Pána 1566

1566 SIHOŤ

Legenda:

A – pevnosť Sihoť, B – vnútorný zámok (hrad),
 C – staré mesto, D – nové mesto, E – veľká močarina a jazero, F – vodný tok zvaný Trab (potok Almás), G – turecký tábor, H – šiator tureckého cisára, I – šiance vybudované Turkami, K – na tomto mieste vybudovali Turci veľký premostovací násyp, cez ktorý zaútočili.

Začiatkom mája 1566 zhruba 80-tisícová osmanská armáda vyrazila z Istanbulu na výpravu do Uhorska. Jedna časť vojska zaútočila v Zátisi, druhá časť armády osobne vedená sultánom Sulejmanom II. zasa smerovala do Zadunajska, kde 6. augusta obľahla pevnosť Sihoť (Szigetvár). Pevnosť bránil chorvátsky bán Mikuláš Zrínsky, ktorý mal k dispozícii iba okolo dvetisíc vojakov. Napriek hrdinskému odporu posádky sa Osmanom podarilo postupne zničiť hlavné oporné body obrany a vytláčiť obrancov do horného hradu, kde takmer mesiac odolávali obrovskej presile nepriateľa za neustálych útokov a ostreľovania. Zrínsky nemal nádej na pomoc, no odmietol sa vzdať a 8. septembra vyrazil so zvyškom obrancov do posledného protiútku, v ktorom všetci hrdinsky padli. Ešte dva dni predtým, čiže 6. septembra, v tábore skonol 72-ročný sultán Sulejman II., jeho smrť však osmanskí velitelia pred vojskom až do dobytia pevnosti zatajili. Napriek víťazstvu Osmania v ťažení ďalej nepokračovali. Hrdinstvo obrancov Sihote našlo ohlas aj na Slovensku, a to v anonynej historickej piesni zo 16. storočia napísanej v slovakizovanej češtine *Pieseň o zámku Sigetském*.

							1 Nedeľa Sviatok práce
2 Pondelok Žigmund	3 Utorok Galina,	4 Streda Florián	5 Štvrtok Lesia, Lesana	6 Piatok Hermína	7 Sobota Monika	8 Ingrída Víťazstvo nad fašizmom	
9 Roland	10 Viktória	11 Blažena	12 Pankrác	13 Servác	14 Bonifác	15 Žofia, Sofia	
16 Svetozár	17 Gizela, Aneta	18 Viola	19 Gertrúda	20 Bernard	21 Zina	22 Júlia, Juliana	
23 Želmíra	24 Ela	25 Urban, Vanesa	26 Dušan	27 Iveta	28 Viliam	29 Vilma	
30 Ferdinand	31 Petronela						

Zobrazenie pevnosti Filakovo, keď ju obľahli a dobyli kresťania roku 1593, v mesiaci novembri

1593 FILAKOVO

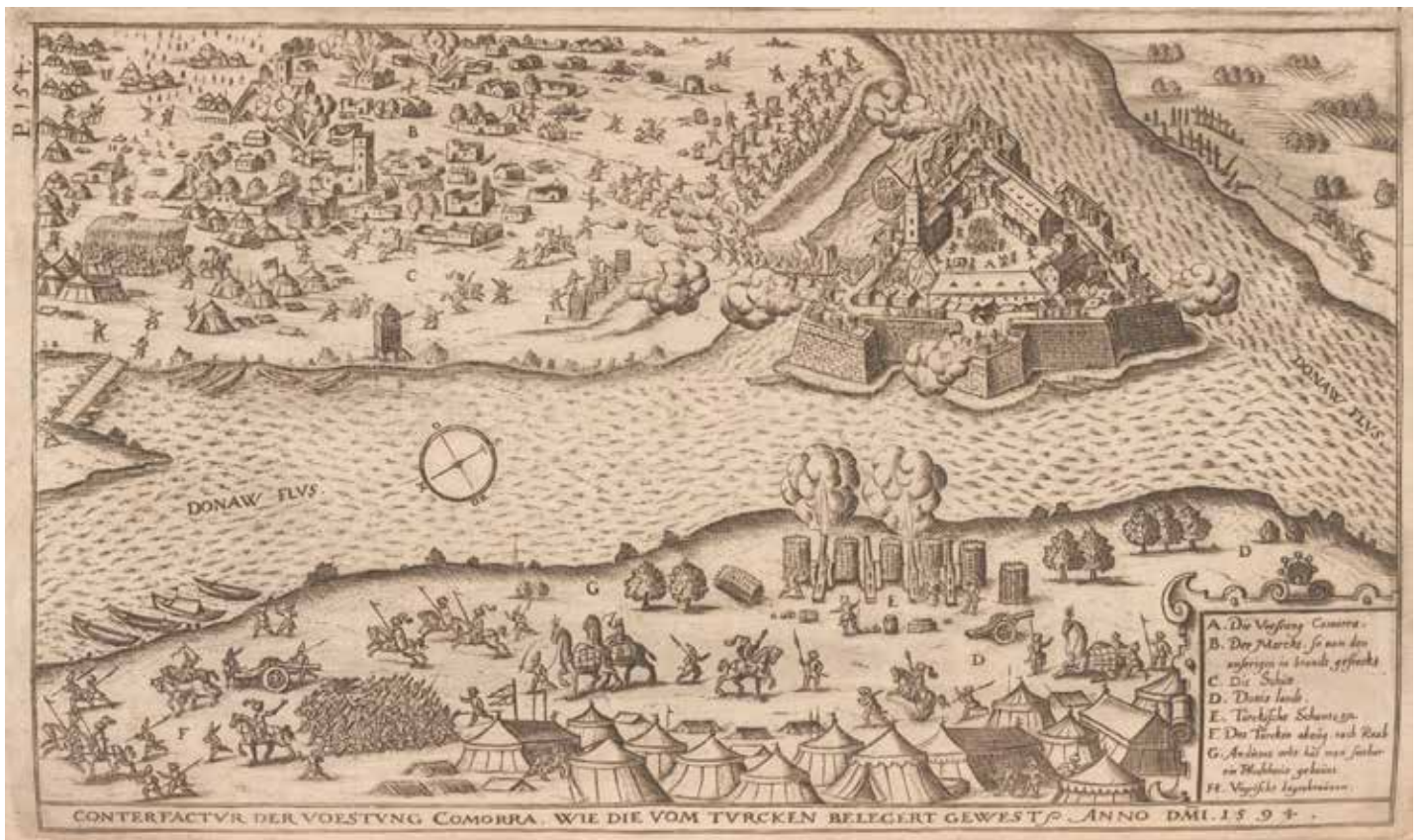
Legenda:

- A – mesto Filakovo, B – vnútorná pevnosť,
- C – vonkajšia pevnosť, D – dve delá zvané kartuny (Kartaun), E – šesť diel zvaných speváčka (Singerin),
- F – tábor pána von Tieffenbacha, G – tábor pána Pálffyho, H – tábor pána Martina Lasla (*Ladislava Majténiho*), I – tu (na tomto mieste) boli Turci, ktorí chceli vyslobodiť (tureckú) posádku, zahnaní na útek,
- K – zámok Divín, z ktorého sa Turci stiahli,
- L – Hajnáčka.

V roku 1554 obsadili Filakovo Osmania a hneď nasledujúci rok tu zriadili sídlo filakovského sandžaku, do ktorého patrili veľké časti Gemerskej, Hontianskej a Novohradskej stolice. Po vypuknutí pätnásťročnej vojny roku 1593 sa začala aj protiosmanská ofenzíva cisárskeho vojska a uhorských jednotiek v hornom Uhorsku. V tejto vojne sa preslávil najmä hlavný kapitán banskej a pred dunajskej oblasti Mikuláš Pálffy, ktorý sa stal jedným z najschopnejších uhorských veliteľov v 16. storočí. Vypracoval stratégiu, ktorá spočívala v postupnom znovuzískavaní hradov a pevností smerom na Budín. Spolu s cisárskym veliteľom a hlavným košickým kapitánom Christophom Tieffenbachom dobyli v novembri 1593 hrady Sobôtka a Divín a pri Filakove sústredili početné vojenské sily z radov okolitej stolicej šľachty i posádok miest a hradov. Okolo 7 000 vojakov potom obľahlo Filakovský hrad. Po sústredenom ostreľovaní a štvordňovom dobýjaní hradu sa osmanská posádka 27. novembra vzdala, keď dostala záruku slobodného odchodu. Osmanskí vojaci potom s rodinami, no bez batožín a zbraní, len s jednou pobočnou šablou opustili Filakovo. Cez hradnú bránu vyšlo údajne viac než tritisíc mužov, žien a detí, ktorých eskortovali k Sečanom (Szécsény), kde ich prepustili. Oslobodené Filakovo sa potom stalo odrazovým mostíkom do ďalších vojenských akcií cisárskeho vojska.

		1 <small>Streda</small> Žaneta	2 <small>Štvrtok</small> Xénia, Oxana	3 <small>Piatok</small> Karolína	4 <small>Sobota</small> Lenka	5 <small>Nedela</small> Laura
6 <small>Pondelok</small> Norbert	7 <small>Utorok</small> Róbert, Róberta	8 Medard	9 Stanislava	10 Margaréta,	11 Dobroslava	12 Zlatko
13 Anton	14 Vasil	15 Vit	16 Blanka, Bianka	17 Adolf	18 Vratislav	19 Alfréd
20 Valéria	21 Alojz	22 Paulína	23 Sídónia	24 Ján	25 Olivia, Tadeáš	26 Adriána
27 Ladislav, Ladislava	28 Beáta	29 Peter, Pavol, Petra	30 Melánia			

Zobrazenie pevnosti Komárno, keď ju obliehali Turci roku 1594

1594 KOMÁRNO

Legenda:

A – pevnosť Komárno, B – mestečko, keď ho naši (vojaci) podpálili, C – Žitný ostrov, D – pustatina, E – turecké šiance, F – Turci odchádzajúci do Rábu, G – na tomto mieste bola medzičasom postavená zrubová tvrdza, H – uhorský hrobový cintorín.

Na uhorsko-osmanskom pomedzí bolo Komárno jednou z mála pevností, ktorú Osmania nikdy nedobyli, hoci sa o to pokúšali. Svedectvom toho je aj veduta z roku 1594. Vojsko veľkovezíra Sinana sa po víťaznom boji o Ráb (Győr) koncom septembra 1594 vydalo ku Komárnu. Osmanské vojsko postupovalo pomerne rýchlo. Predvoj, ktorému velil veľkovezírov syn Sinanpašazade Mehmed paša, dorazil ku Komárnu hneď v prvých októbrových dňoch a 4. októbra prišlo aj hlavné vojsko. Po príchode začali Osmania, ktorí mali obrovskú početnú prevahu, budovať šiance, zákopy a delostrelecké pozície a 7. októbra začali dobývať komárňanskú pevnosť. Ešte pred príchodom Osmanov obrancovia Komárna na čele s kapitánom Erasmom Braunom a jeho zástupcom a veliteľom čajkárov Vukom Staršičom dali vypáliť celé mestečko. Väčšina obyvateľov utiekla do Trnavy a len malá časť spomedzi bojaschopných mužov sa stiahla za múry Komárňanského hradu. Spolu s utečencami odišli aj manželky a deti príslušníkov posádky. Vezírovi výzvu na kapituláciu kapitán Braun odmietol. Takmer tri týždne obrancovia pevnosti udatne odolávali delostreleckým i pechotným útokom osmanského vojska, viacerí padli a vážne zranený bol aj veliteľ Braun, ktorý na následky zranenia neskôr podľahol. Citelné straty utrpeli však aj Osmania, navyše v ich tábore sa rozmohol týfus, takže 25. októbra 1594 veľkovezír ukončil obliehanie a vydal sa s vojskom na ústup.

				1 Diana Piatok	2 Berta Sobota	3 Miloslav Nedeľa
4 Prokop Pondelok	5 Sviatok sv. Cyrila a sv. Metoda Utorok	6 Patrik, Patrícia Streda	7 Oliver Štvrtok	8 Ivan	9 Lujza	10 Amália
11 Milota	12 Nina	13 Margita	14 Kamil	15 Henrich	16 Drahomír	17 Bohuslav
18 Kamila	19 Dušana	20 Iľja, Eliáš	21 Daniel	22 Magdaléna	23 Olga	24 Vladimír
25 Jakub	26 Anna, Hana, Anita	27 Božena	28 Krištof	29 Marta	30 Libuša	31 Ignác

AUGUST 2022

Pravdivé zobrazenie obľahnutia Ostrihomu, vrátane bitky, ktorá sa tam odohrala 3. augusta roku 1595

1595 OSTRIHOM

Legenda:

A – pevnosť či hrad, B – vrch svätého Tomáša a zrubová tvrdza, C – Vodné mesto dobyté 13. augusta, D – Rácke (Srbské) mesto dobyté v júli, E – jazierko s teplou vodou, F – rozstrieľanie Parkanu 24. júla, G – ostrov zvaný Siget, H – kresťanský tábor, I – šiator pána von Mansfelda, K – stará turecká modlitebňa, L – lodkový most kresťanského vojska, M – niektoré rozličné kresťanské delové šiance, N – nábrežné šiance zahatávajúce priechod (cez rieku), O – regiment českého vojska, P – rieka Hron, Q – rieka Dunaj, R – turecké galérie a lode, S – nizozemský jazdecký karabinieri, T – nemecké a uhorské jazdeckvo, V – švábsky krajinský regiment, W – kyrysníci grófa Schwarzenberga, X – anatólsky paša, Y – grécky beglerbeg, Z – rábsky paša, ⚔ – Karlsberg (Karlov vrch) alebo vinohrad s kresťanskou strážou.

V roku 1543 obsadili Ostrihom (Esztergom) Osmania. Cisárske vojská sa ho pokúšali vydobýť naspäť, no podarilo sa im to až za pätnásťročnej vojny. V lete 1595 veliteľ cisárskeho vojska Karl Mansfeld pri Komárne prešiel cez Dunaj a po rýchlom pochode nečakane obkľúčil Ostrihom. Tu sa spojil s Mikulášom Pálffyom, ktorý medzičasom obsadil náprotivný Parkán (dnes Štúrovo), čím sa obkľúčenie Ostrihomu uzavrelo. Cisárske a zoldnierske jednotky zaujali okolité vyvýšeniny, rozmiestnili na nich delá, čo im umožňovalo kontrolovať prístupové cesty. Vďaka delám umiestneným pri Parkáne nemohli Osmania zásobovať ostrihomskú posádku ani po Dunaji. Prvé tri útoky cisárskeho vojska proti Vodnému mestu neboli úspešné. Podporné osmanské vojsko, prichádzajúce na pomoc obliehaným, bolo viackrát odrazené. Dňa 24. júla sa Mansfeld dozvedel, že od Budína sa k Ostrihomu približuje silné osmanské zoskupenie. Preto Pálffyho husári s časťou nemeckého jazdeckva na nich zaútočili, dostali sa však do pripravenej pasce, z ktorej sa im podarilo uniknúť až po zotmení. Vyčerpávajúce útočné i obranné boje bez väčších úspechov na jednej či druhej strane pokračovali až do bitky, ktorá sa odohrala 3. augusta. Osmania zanechali na bojisku okolo štyritisíc mŕtvych, 36 kanónov, 27 zástav, tisíc tŕiav a mnoho šiatrov a zásob. Cisárske vojsko získalo strategickú prevahu a keďže stroskotali aj ďalšie osmanské pokusy vyslobodiť obliehaný Ostrihom, veliteľ hradnej pevnosti beg Kara Ali 2. septembra 1595 kapituloval.

1
Božidara
Pondelok

2
Gustáv
Utorok

3
Jerguš
Streda

4
Dominika,
Dominik
Štvrtok

5
Hortenzia
Piatok

6
Jozefína
Sobota

7
Štefánia
Nedeľa

8
Oskar

9
Ľubomíra

10
Vavrinec

11
Zuzana

12
Darina

13
Ľubomír

14
Mojmír

15
Marcela

16
Leonard

17
Milica

18
Elena, Helena

19
Lýdia

20
Anabela

21
Jana

22
Tichomír

23
Filip

24
Bartolomej

25
Ludovít

26
Samuel

27
Silvia

28
Augustín

29
Nikola, Nikolaj
Výročie SNP

30
Ružena

31
Nora

SEPTEMBER 2022

Pravdivé zobrazenie pevnosti Jáger v Hornom Uhorsku, keď ju obľahli Turci roku Krista 1596

1596 JÁGER

Legenda:

A – hrad či zámok, B – kláštor, C – hradná brána,
 D – sídlo najvyššieho veliteľa, E – hradná stráž,
 F – ravelín (baštový výstupok), ktorého sa na svoj
 osov zmocnili nepriatelia (Turci), vďaka čomu
 mohli ohrozovať celú pevnosť,
 G – hradná cesta, H – Špitálsky kostol, I – bitúnok,
 K – Dómsky kostol, L – radnica, M – sídlo biskupa,
 N – jágerský potok, O – tu (na tomto mieste) bola
 pevnosť podkopaná, P – hlboká priekopa, ktorú
 nepriateľ zasypával, aby (tadiaľ) zaútočil.

Jáger (Eger) patril k významným pevnostiam na uhorsko-osmanskom pomedzí. Do povedomia európskej verejnosti sa dostal roku 1552, keď jeho posádka v sile sotva dvetisíc mužov 38 dní hrdinsky čelila útoku 40-tisícovej osmanskej armády.

Roku 1596 sa po dlhých prípravách postavil do čela osmanských vojsk sultán Mehmed III. a rozhodol sa dobyť Jáger. Avšak aj uhorské jazdecko a pechota Mikuláša Pálffyho a cisárske vojská Adolfa Schwarzenberga sa aktivizovali; dobyli opäť Vacov (Vác), ktorý medzičasom získali Osmania, a obsadili Hatvan, kde valónski zoldnierci nemilosrdne povraždili celú osmanskú posádku i s civilným obyvateľstvom. Dňa 20. septembra 1596 sultán Mehmed III. s vojskom dorazil k Jágeru, obklúčil ho a po vybudovaní dobývacích pozícií začal pevnosť i mestečko ostreľovať. Veliteľom jágerskej posádky bol kapitán Pavol Nyáry, ktorý mal k dispozícii 7-tisíc mužov, prevažne cudzích zoldnierov, ktorými cisárske velenie tesne pred príchodom Osmanov posilnilo rady obrancov. Situácia obrancov sa každý deň zhoršovala nielen pod vplyvom ničivej delostrelby a osmanských útokov, ale aj preto, že istý opitý vojak zapríčinil výbuch pušného prachu a v meste vypukol požiar. Za tejto situácie sa kapitán Nyáry najmä pod tlakom zoldnierov rozhodol 13. októbra odovzdať pevnosť Osmanom za záruku slobodného odchodu. Janičiari však dohodu nedodrжали, lebo na odchode – ako odplatu za povraždenie Osmanov v Hatvane – popravili cudzích zoldnierov, uhorských obrancov zasa predali do otroctva.

			1 Drahošlava Deň Ústavy SR Štvrtok	2 Linda, Melinda, Rebeka Piatok	3 Belo Sobota	4 Rozália Nedeľa
5 Regina Pondelok	6 Alica Utorok	7 Marianna Streda	8 Miriana	9 Martina	10 Oleg	11 Bystrík
12 Mária	13 Ctibor	14 Ludomil	15 Jolana Sedembolestná P. Mária	16 Ludmila	17 Olympia, Deň slov. vojenského letectva	18 Eugénia
19 Konštantín	20 Luboslav, Luboslava	21 Matúš	22 Móric Deň Ozbrojených síl SR	23 Zdenka	24 Luboš, Lubor	25 Vladislav, Vladislava
26 Edita	27 Cyprián	28 Václav	29 Michal, Michaela	30 Jarolím		

OKTÓBER 2022

Zobrazenie pevnosti Tata, keď sa jej zmocnili kresťania v máji roku 1597

1597 TATA

Legenda:

A – pevnosť Tata, B – strážnica, C – turecký cintorín, D – uhorský cintorín, E – termálne kúpele, F – veľké jazero alebo tajch, G – tatanské lesy, H – Marmor berg (Mramorový vrch), I – vojaci pána von Bernsteina, K – bojovníci pána Betzena, L – Španieli a Valóni, M – tristo páľffyovských vojakov, N – stráže, P – cesta do Budína, Q – cesta do Rábu, R – cesta do Ostrihomu.

Po bitke pri Moháči a za následnej osmanskej expanzie hrad Tata viackrát zmenil pána. V období pätnásťročnej vojny počas výpravy veľkovezíra Sinana pašu roku 1594 hrad obsadili Osmania. O tri roky neskôr počas ťaženia hlavného kapitána banskej a preddunajskej oblasti Mikuláša Pálffyho sa cieľom jeho trojtisícového vojska zloženého z uhorských husárov, hajdúchov i oddielov cudzích žoldnierov stala aj Tata.

Pri dobytí Taty Pálffy úspešne využil vojnovú leš. Navečer 21. marca 1597 k hradnej bráne poslal troch jazdcov ovládajúcich turecký jazyk, a to aj s vozom, na ktorom bola pripevnená petarda. Išlo o nový a v Uhorsku dovtedy nepoužívaný druh vojenskej techniky na roztrieštenie hradných brán. Uhorskí jazdci v tureckom oblečení tvrdili stráž, že vezú potraviny a list pre osmanského veliteľa hradu. Rozhovorom otupili pozornosť stráže, čo využili preoblečení delostrelecký majstri, ktorí odpálili petardu a zničili bránu. Uhorskí hajdúsi, dovtedy tajne číhajúci pred hradom, vtrhli na hradné nádvorie a spolu s ďalšími vojakmi, ktorí pomocou rebríkov preliezli hradby, po krátkom boji hrad obsadili. Časti osmanskej posádky sa podarilo uchýliť sa do hradného paláca, no na druhý deň ani oni neodolali útočiacim nemeckým žoldnierom. Víťazi sa zmocnili bohatej koristi, diel, munície a proviantu. Po oprave hradnej brány Pálffy v znovuzískanom hrade ponechal pod velením žoldnierskeho kapitána Johanna Pezzena pomerne početnú posádku – 450 nemeckých žoldnierov, 300 hajdúchov a 25 husárov.

			Deň hrdinov Karpato- duklianskej operácie		1 Arnold Sobota	2 Levoslav Nedela
3 Stela Pondelok	4 František Utorok	5 Viera Streda	6 Natalia Štvrtok	7 Eliška Piatok	8 Brigita	9 Dionyz
10 Slavomira	11 Valentina	12 Maximilian	13 Koloman	14 Boris	15 Terizia	16 Vladimira
17 Hedviga	18 Lukas	19 Kristian	20 Vendelin	21 Uršula	22 Sergej	23 Alojzia
24 Kvetoslava	25 Aurel	26 Demeter	27 Sabina	28 Dobromila	29 Klara	30 Simon, Simona
31 Aurelia						

NOVEMBER 2022

Zobrazenie pevnosti Ráb, keď ju opätovne dobyli a obsadili kresťania 29. marca 1598

1598 RÁB

Legenda:

A – Belehradská brána, B – Viedenská brána,
 C – Vodná brána, na ktorej Turci vybudovali letohrádok,
 D – hrad, E – Dómsky kostol, F – bašta na
 Heiligenbergu, čiže Svätom kopci, G – Uhorská bašta,
 H – pán von Wobecourt, I – pán von Obernbruck,
 K – Francúzi a Valóni, L – uhorskí vojaci, M – kompánia
 dona ab Lopus, N – jazdci pána Strassalto, O – pán von
 Schwarzenberg, P – kompánia monsignora ab Hoin,
 Q – kompánia monsignora de Werling, R – husári pána
 Pálffyho a ďalšie jazdecké kompánie, S – predmestie,
 T – Malý Žitný ostrov, V – hroby (cintorín).

V roku 1598 sa najvýznamnejšou vojenskou udalosťou v Uhorsku stal boj o Ráb (Győr), ktorý patril medzi najväčšie pevnosti na uhorsko-osmanskom pomedzí. Sídliť v ňom šesťtisícová osmanská posádka a dobyť ju klasickým spôsobom bolo nad sily sústredených habsburských vojsk. Preto Mikuláš Pálffy, ktorý zúročil svoje skúsenosti z dobytia Taty v predchádzajúcom roku, presvedčil Adolfa Schwarzenberga, aby sa pevnosť pokúsili získať pomocou petardy. Na úsvite 29. marca 1598 sa 4-tisícové Schwarzenbergovo vojsko, ktoré tvorili nemeckí, španielski, francúzski a valónski jazdci a pešiaci, ako aj Pálffyho husári a uhorskí pešiaci, sústredili pred Rábom.

Pomocou petardy sa podarilo vylomit Belehradskú bránu a uvoľniť prístup do hradu. V tvrdom boji útočníci obsadili bašty a múry a postupne zaberali pevnostné objekty. Osmania sa síce vzchopili a prešli do protiútok, no situáciu zachránil Pálffy, ktorý prikázal husárom, aby zostúpili z koní a podnikli rozhodujúci útok ako pechota. Na ich čele sa mu podarilo obsadiť osmanské delostrelecké postavenia a za podpory žoldnierov napokon prinútiť obrancov ku kapitulácii. Do rúk víťazov sa dostala bohatá korisť, ako aj 188 kanónov a diel. Dobytie Rábu, ktorý mal v protiosmanských bojoch kľúčové postavenie, sa v celej Európe považovalo za skvelý vojenský čin. Pálffy si vyslúžil uznanie na panovníckych dvoroch a epiteton rábsky hrdina. Cisár mu udelil Rad zlatej ostrohy.

	1 Utorok Denis, Denis <i>Sviatok všetkých svätých</i>	2 Streda Pamiatka zosnulých	3 Štvrtok Hubert	4 Piatok Karol	5 Sobota Imrich	6 Nedeľa Renáta
7 Pondelok René	8 Bohumír	9 Teodor	10 Tibor	11 Martin, Maroš <i>Deň vojnových veteránov</i>	12 Svätopluk	13 Stanislav
14 Irma	15 Leopold	16 Agnesa	17 Klaudia, <i>Deň boja za slobodu a demokraciu</i>	18 Eugen	19 Alžbeta	20 Félix
21 Elvíra	22 Cecília	23 Klement	24 Emília	25 Katarína	26 Kornel	27 Milan
28 Henrieta	29 Vratko	30 Ondrej, Andrej				

DECEMBER 2022

Pravdivé zobrazenie miest Budín a Pešť, keď ich oblahli kresťania roku Pána 1602

1602 BUDÍN A PEŠŤ

Legenda:

A – mesto Pešť, B – Budínsky zámok,
C – Horné alebo Hlavné mesto, D – Zadné
predmestie, E – Vodné alebo Židovské
mesto, F – Dolné predmestie, G – Horné
predmestie, H – colnica, I – teplé kúpele,
K – vrch svätého Gerharda (Gellérta),
L – lodkový most, M – kresťanský tábor.

Po obsadení Stoličného Belehradu (Székesfehérvár) Osmanmi v júli 1602 sa Dvorská vojnová rada rozhodla uskutočniť výpravu s cieľom vydobíť Budín a Pešť, ktoré boli od roku 1541 v osmanských rukách. Habsburské vojsko v sile 24-tisíc mužov sa sústredilo v okolí Rábu (Győr) a odtiaľ sa 20. septembra 1602 pod velením maršala Hermanna von Russwurm (Rusworm) pohlo pozdĺž Dunaja k Budínu. Spolu s dunajskou flotilou, ktorú tvorili uhorskí čajkári (nasadisti) a 26 cisárskych nasadov s tarasnicami, jedna fregata a dve galérie prepravujúce delá, muníciu a poviant, dorazili k cieľu 2. októbra. Obsadili pravé pobrežie vrátane Starého Budína (Óbuda). Podarilo sa im dobyť aj vrch svätého Gerharda, odkiaľ ostrelovali osmanské pozície. Po zničení osmanského lodkového mosta na Dunaji 6. októbra a následne obsadení podhradského budínskeho Vodného mesta sa cisárske vojsko 9. októbra zmocnilo Pešti. Po jej obsadení sa cisárske vojská sústredili na dobývanie Budínskeho hradu. Obliehaným však zakrátko prišlo na pomoc 20-tisícové osmanské vojsko vedené veľkovezírom Jemidžim Hasanom. Každodenné tvrdé boje nemali víťaza. Dňa 17. októbra do cisárskeho tábora pri Budíne prišiel aj arcivojvoda Matej Habsburský a okamžite sa zapojil do organizovania bojových akcií. Budínsky hrad však napriek opakovaným útokom cisárskeho vojska odolal, a tak arcivojvoda Matej v novembri 1602 vydal vojsku príkaz dobývanie prerušiť a stiahnuť sa do Pešti, ktorá mala plniť úlohu základne pre útok v nasledujúcom roku.

			1 Edmund Štvrtok	2 Bibiána Piatok	3 Oldrich Sobota	4 Barbora, Barbara Nedela
5 Oto Pondelok	6 Mikuláš Utorok	7 Ambróz Streda	8 Marína	9 Izabela	10 Radúz	11 Hilda
12 Otilia	13 Lucia	14 Branislava, Bronislava	15 Ivica	16 Albína	17 Kornélia	18 Sláva, Slávka
19 Judita	20 Dagmara	21 Bohdan	22 Adela	23 Nadežda	24 Adam, Eva Stredný deň	25 1. sviatok vianočný
26 Štefan 2. sviatok vianočný	27 Filoména	28 Ivana, Ivona	29 Milada	30 Dávid	31 Silvester	

SCÉNY Z PROTIOSMANSKÝCH BOJOV

V európskom dianí sa od konca 14. storočia a najmä v 15. storočí čoraz významnejším vojenským, a tým aj politickým činiteľom stala Osmanská ríša. V 15. – 17. storočí, keď si postupne podmanila celý Balkán a veľkú časť stredovýchodnej Európy, bola už skutočnou svetovou veľmocou, ktorá vážne ohrozovala aj vtedajšiu Svätú rímsku ríšu nemeckého národa.

Podstata úspechov rapidnej rozpinavosti Osmanov, ktorí sa súdobo a v historiografii vlastne až donedávna označovali ako Turci, nespočívala síce výlučne v ich vojenskom potenciáli, no vzrast Osmanskej ríše bezprostredne súvisel s jej vojenskou organizáciou a so systémom brannej moci založenej na špecifickom vojensko-lénnom feudálnom poriadku. Všetka pôda v samotnej ríši i na obsadenom a pričlenenom území prináležala štátu, ktorý stelesňoval sultán. On bol najvyšším predstaviteľom svetskej i duchovnej moci, ktorá vychádzala z islamu – štátneho náboženstva a právneho poriadku vybudovaného na zásadách moslimského práva.

V ranom období Osmanskej ríše boli len dve spoločenské vrstvy: vojaci (askerler) oslobodení od daní a poddaní súhrnne označovaní ako *nája*. Z vojakov sa postupne vytvorila veľmi početná a vnútorne diferencovaná i prísne hierarchicky založená privilegovaná spoločenská vrstva, ktorá za službu dostávala rentu z dočasne prideleného léna. Výsadné postavenie mohol dosiahnuť aj Neturek. V tejto súvislosti treba spomenúť predovšetkým sipáhijov a janičiarov, topčiov (delostrelcov); ďalšie pomocné či neregulárne zložky osmanských branných síl predstavovali martalovci, peší bašibozukovia a azabí či jazdeckí akindžiovia, ktorí spravidla neboli za službu platení a bojovali za podiel na koristi.

Analýza príčin úspechu osmanskej expanzívnej politiky ukazuje, že v žiadnom prípade nešlo o živelný proces, lež o premyslené, naplánované a cielavedomé kroky. Pri podmaňovaní susedných a okolitých krajín Osmania uplatňovali zhruba nasledovný schematický postup:

- vojenské ozbrojené výpady a nájazdy sprevádzané prieskumom, záškodníctvom a koristením;
- hľadanie rozhodujúcej bitky;
- nastolenie vazalskej závislosti;
- úplné podmanenie a pričlenenie.

Časové rozpätie tohto postupu trvalo pritom neraz viacero desaťročí. Osmania boli totiž trpezliví a dokázali čakať, keďže si uvedomovali, že čas pracuje v ich prospech. Aj oni neraz utrpeli v boji porážku, no zaútočili znova, ak si boli istí úspechom.

Osmanskej problematike sa venuje pomerne početná, najmä zahraničná literatúra. Z nej si osobitnú pozornosť zasluhuje staršia, dnes už takmer zabudnutá práca s dlhým názvom, ktorý sa zväčša skrátene cituje ako *Ortelius Redivivus Et Continuatus, Oder Der Ungarischen Kriegs-Empörungen Historische Beschreibung*. Kniha bola v rokoch 1602 až 1612 postupne vydaná v štyroch dieloch, posledné jednoväzkové a doplnené vydanie bolo vytlačené roku 1665.

Autorom textu bol nemecký historik Hieronymus Oertel (1543-1614), početnými rytinami do knihy prispelo viacero vtedajších popredných grafikov.

Osobitosť a zároveň jedinečnosť knihy spočíva v tom, že verným kronikárskym spôsobom slovom i obrazom približuje najdôležitejšie vojnové udalosti i vojenské osobnosti z hľadiska uhorských, ale aj európskych dejín v rokoch 1395 – 1607. Text i ilustrácie sa pritom vyznačujú mimoriadnou hodnovernosťou a autenticitou, takže dielo má charakter cenného historického prameňa. Spomedzi desiatok zobrazení vojnových a bojových udalostí, ktoré vyhotovil maliar, rytec a grafik Johann Sibmacher či Siebmacher (1561 – 1611), sme do kalendára vybrali dvanásť obrázkov z rokov 1521 až 1602 dokumentujúcich biterné scény v období vrcholnej osmanskej expanzie, a to najmä za pätnásťročnej vojny. Bola to doba, keď aj život našich predkov intenzívne poznamenal ťaživý svet osmanského polmesiaca.

Pochodová zostava osmanskej armády

Nástenný kalendár Vojenského historického ústavu 2022

Vydal: Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04, Bratislava, www.vhu.sk

© Námet a autor textu: doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD.

Editor: plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.

Grafická úprava: Andrej Uhrík

Tlač: EQUILIBRIA, s.r.o. Košice

Kalendár ilustrujú reprodukcie vybraných rytín od Johana Sibmachera z diela *Ortelius Redivivus Et Continuatus, Oder Der Ungarischen Kriegs-Empörungen Historische Beschreibung*: Darinnen enthalten Alles, was sich bey vorgenommenen Beläger- und Eroberungen der Stätte ... In Ober- und Nider-Ungarn Wie auch Siebenbürgen Von dem 1395. biß in das 1607. Jahr ..., ktoré vydalo nakladateľstvo kníhkupectva Paula Fürstena v Norimbergu a bolo vytlačené vo Frankfurte nad Mohanom roku 1665.

2022